

Könyvszemle

SIPOS JÚLIA GONDOZÁSÁBAN

HUSSERLTŐL A HASHTAGIG – A VIZUALITÁS ÁLLANDÓ JELENVALÓSÁGÁRÓL

„Kezdetben volt a kép.” A *Visual Learning* könyvsorozat 6. kötetének címadó bibliai parafrázisa azt sugallja, hogy a képiség az emberi gondolkodás legősibb formája. Az évszázadok során a kép nem vesztett jelentőségéből – olyannyira nem, hogy a nyelvvel és írással rendelkező ember életében újabb és újabb formában jelenik meg. A gondolkodás, a szöveg és a kép viszonyát immár 6. alkalommal tárgyalták a 6. Visual Learning konferencia előadói 2016 júniusában. A képiség szerepére ezúttal az igazság, az idő és a hagyomány kulcsszavak mentén világitottak rá, amelynek eredményeként egy kötetben olvashatunk Edmund Husserl filozófiájáról, a szelfik kommunikációs szerepéről, a reneszánsz gyermeknevelésről, a helyes időgazdálkodásról és a *hashtag* funkciójáról.

A kötet szerkesztői (Veszelszki Ágnes és Benedek András) rendkívül jó érzékel négy nagy téma köré csoportosították a harminc előadásból publikálásra kiválasztott tizenhat tanulmányt. Az *Igazság, idő, vizualitás*; a *Vizualitás retorika, ikonográfia*; az *Online vizualitás* és a *Vizualitás a tanításban és tanulásban* fejezetek bár témájukban, jellegükben, megközelítésmódjukban és módszertanukban eltérő írásokat tartalmaznak, a kötet mégsem hull darabjaira a részeket összekapcsoló gondolatiságnak köszönhetően. Sőt, a kötet egyik legnagyobb értéke éppen abban rejlik, hogy a szerzők a képiség témáját számos tudományterület felől közelítik meg. A téma komplexitásából adódóan olyan kérdéseket vet fel, amelyekre többek között a filozófia, a retorika, a nyelvészet, a pedagógia, a kommunikáció-tudomány és a művészettörténet felől érkeznek válaszok. A multidiszciplináris megközelítésmód változatos szerzői perspektívával társul: esettanulmány, tudománytörténeti áttekintés, tankönyvismertető, filmelemzés, új módszertan bevezetése, összehasonlító adatelemzés egyaránt szerepel a tanulmányok sorában.

Az írások explicit és implicit diskurzust folytatnak egymással és a korábbi kötetekben megjelent cikkekkel, így a köteteket átszövő, közös gondolati háló köti össze a szerzőket egymással és persze az olvasóval. Ez azt bizonyítja, hogy a *Visual Learning Lab* nemcsak nevében utal egy szakmai-tudományos közösség termékeny közös munkájára, hanem a tanulmányok valóban a műhelymunka eredményeit tükrözik. A közösség azonban nem zárvány jellegű, hiszen az angol

nyelvű kötet szorosan követi a nemzetközi tudományos trendeket, a benne szereplő cikkek a nemzetközi tudományos eredményekre támaszkodnak. A magas tudományos színvonalat továbbá az biztosítja, hogy a cikkek lektoráltak: a szerzők egytől egyig szakmájuk kiválóságai. Éppen ezért kár, hogy az olvasónak sokszor az az érzése, hogy csak egy kis szeletét ismerheti meg annak a mély és kiterjedt tudásnak, amellyel a szerző az adott témáról rendelkezik, és amelyet nem tud kellő részletességgel kifejtteni a könyv terjedelmi korlátaiból adódóan. Ezáltal az olvasó csak bízni tud abban, hogy a 7. kötet tanulmányai hosszabb formában is elérhetőek lesznek *online*, ami a témában való még nagyobb elmélyülést tesz majd lehetővé. Igaz ez a közölt képek mennyiségére is. Bár a könyv elvétele tartalmaz képeket, az olvasó szívesen látna minden egyes tanulmány olvasása közben a szöveget kiegészítő, illusztráló, alátámasztó, azzal interakcióba lépő képeket is.

A sorozat többi tagjához hasonlóan a legfrissebb tanulmánygyűjtemény is igényes kivitelű, jól olvasható. A tanulmányok rövid ismertetését tartalmazó szerkesztői előszót a sorozat egyik alapítójának, Nyíri Kristófnak az írása követi. Az *Igazság, idő, vizualitás* fejezet és egyben a kötet első tanulmánya a vizualitás filozófiatörténetben elfoglalt helyét mutatja be. A szerző ezáltal nemcsak írásművét, hanem magát a kötetet, sőt a konferenciasorozatot és a műhelyben zajló kutatómunkát is elhelyezi a filozófiatörténeti hagyományban. Ezt követően Sybille Krämer Svjedok *The Witness* című filmjét górcső alá véve veti fel az igazság kérdését az 1992-es boszniai tömeggyilkosság egyetlen túlélőjének vallomása és az eseményeket reprodukáló dokumentumfilm kapcsán. A szerző emellett érvel, hogy a film maga egy vallomás. A film kapcsolatot teremt a szemtanú, a film készítője, a film szereplői és a közönség között, akik mindannyian adnak és kapnak valamit a filmnek köszönhetően. A következő tanulmány szerzője, Valerio Giardino, a filmek világából a kogníció világába kalauzolja az olvasót. Tanulmányában az általa bevezetett és a sorozat 4. kötetében ismertetett „diagramming” fogalmat dolgozza tovább. A *terminus technicus*szal az embernek azt a képességét jelöli, amelynek segítségével több kognitív rendszert működtet egyszerre (például térészlelés és cselekvés), azzal a céllal, hogy csökkentse a memóriára rótt kognitív terheket, és hatékonyabbá tegye a problémamegoldást. Ugyancsak az észlelés problémakörével foglalkozik Golden L. Dániel, aki az emberek időhöz való több száz éves viszonyának vizsgálata kapcsán arra a következtetésre jut, hogy az idő fogalmának megértése alapvetően vizuális természetű. Az idő vizuális megjelenítése (például: óra, naptár) teszi ugyanis lehetővé, hogy az idő elvont fogalmát kezelhető egységként, anyagi erőforrásként (például *time management*) értelmezzük. Az idő és a kép relációjának gondolatát viszi tovább Javier E. Carreno, aki a képi tudatosság, az időtudatosság és az esztétikai tudatosság összefüggéseit vizsgáló gondolkodók közé sorolja Husserl – az olvasó nem kis meglepetésére. Írásából kiderül, hogy a fenomenológia atyja annak a jelenségek a

magyarázatával is foglalkozott, hogy képesek-e a képek, amelyek időn kívüliséget tükröznek, az olvasóban a megfelelő időzítés érzését kelteni.

A *Vizualitás retorika, ikonográfia* fejezet az előzőhöz hasonlóan történeti áttekintéssel kezdődik. Aczél Petra a retorika történetének azokat a pontjait emeli ki, amelyekben a képek szerepét elismerték. A szerző célja, hogy a tudományág kortárs képviselőinek figyelmét újra a képiségre irányítsa, ezáltal újra felfedezetté tegye a tudományág két fontos ismertetőjegyét: a vizuális gondolkodást és a nyelv érzelemkeltő képességét. A fejezet következő cikke a hidegháborús térképek retorikai életének vizsgálatával foglalkozik. A Timothy Barney tollából származó írásból kiderül, hogyan használta az Egyesült Államok a térképeket a saját érdekeinek megfelelően és hatalma legitimálására, azaz hogyan lett a térkép egy ország erejét demonstráló vizuális eszköz. Az „amiről a képek mesélnek...” koncepció következő darabja Endrődy-Nagy Orsolya tanulmánya, aki a reneszánsz anya-gyermek képi ábrázolások alapján igyekszik (re)konstruálni a gyermekkor és a gyermeknevelés koncepcióit a 15–16. században. A jelenségek vizsgálatára olyan egyedi képelemzési módszert alakít ki, amely a szemiotika, az ikonográfia, a vizuális antropológia és a vizuális szociológia alapelveit ötvözi.

Az *Online vizualitás* című fejezet témája a vizualitás új formái a digitális forradalmat követően. Ebben a részben azok a kutatási eredmények kaptak helyet, amelyek a kép és a 21. században élő ember viszonyát vizsgálják. Szabó Krisztina abból a tételtől indul ki, mely szerint a nyomtatottól az online felé való elmozdulás hatással van a szövegértési képességünkre. A hagyományos olvasáskészségtől eltér a digitális olvasáskészség, többek között abban, hogy az utóbbi során jelentős szerepet kap a vizualitás. A kutatás nem titkolt célja, hogy az online olvasáskészséget mérő PISA-felmérések létrehozásában és fejlesztésében szerepet játsszon. Havasmezői Gergely szintén emellett érvel, hogy az online szövegekben nagyobb szerepet kapnak a vizuális elemek, mint a hagyományosban. Vizsgálata során azt találta, hogy a legnépszerűbb magyar online újságok esetében az új média sokkal több képi elemet tartalmaz, mint a hagyományos. Az online képi tartalmak jelentős hányadát teszik ki a *selfie*-k, amelyeket tanulmányában Trischa Goodnow kulturális önarcképként értelmez. Mit mondanak a szelfik korunk kultúrájáról? Milyen jövőkép rajzolódik ki előttünk? Ezekre a kérdésekre keresi a szerző a választ, miközben az itt és mostban élő társadalom képét rajzolja elénk, amelyben az emberi kapcsolatok szerepe csökken. A szelfi továbbá olyan interperszonális kommunikációs eszköz, amelynek célja mások figyelmének felkeltése és véleményük befolyásolása az alkotókról – állítják továbbá James E. Katz és Elizabeth Thomas Crocker cikkükben. A fejezet záró tanulmányában Veszelszky Ágnes a kötet alcímében megjelölt idő, igazság és hagyomány *hashtagek* példáján keresztül vizsgálja a kép és a szöveg kapcsolatát az Instagramon. Kvalitatív és kvantitatív vizsgálata az átlagos *hashtagek* számáról, nyelvről, a *hashtag* és a kép közötti

kapcsolat jellegéről, a legnépszerűbb hashtag-kategóriákról és a képek tárgyáról megfogalmazott hipotéziseit támasztja alá.

A kötetzáró *Vizualitás a tanításban és tanulásban* című fejezet első tanulmánya a többi fejezethez hasonlóan egy tudománytörténeti jelenséget tárgyal: Matthew Crippen cikkének tárgya John Dewey nézeteinek összefoglalása a művészetéről, a tudományról és a görög filozófiáról. A szerző arra is kitér, hogy a vizuális tapasztalat hogyan telítődik narratívával, ezáltal ideiglenes struktúrával, valamint, hogy mindennek milyen szerepe van a megértésben és a tanulásban. Benedek András, a sorozat másik alapítója, a vizualitás tanulásban betöltött szerepét a Budapesti Műszaki és Gazdasági Egyetemen fejlesztett digitális tankönyvön keresztül szemlélteti. A jó online tankönyvek ismervét a következőkben határozza meg: folyamatos szinkronizálás, automatikus frissítés, tartalommegosztás és adatbiztonság, korlátlan memória – felhőalapú szolgáltatások. A kötetet Horváth Cz. János tanulmánya zárja, aki a mikrotartalom létrehozását biztosító online felületekben rejlő tanulási innováció lehetőségére hívja fel a figyelmet. Amellett érvel, hogy az a tanulási módszer, amelyben a diákok létrehozhatják a saját mikrotartalom-gyűjteményüket, jobb tanulási eredményhez vezet.

A 6. *Visual Learning* kötet abban a napjainkban egyre élénkülő tudományos vitában foglal tehát állást, amely akörül a több száz éve vitatott kérdés körül robbant ki újra, hogy milyen mértékben képi jellegű a nyelvi meghatározottságú ember gondolkodása.

(Benedek András – Veszelszki Ágnes editors: In the Beginning Was the Image: The Omnipresence of Pictures. Time, Truth, Tradition. Frankfurt am Main: Peter Lang Verlag, 2016, 191.)

Putz Orsolya

PhD, egyetemi tanársegéd
Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Amerikanisztika Tanszék